

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Kielcach

LKI.411.009.01.2015

R/15/009

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Kielcach

al. Tysiąclecia Państwa Polskiego 4, 25-520 Kielce

T +48 41 249 91 00, F +48 41 249 91 05

lki@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	R/15/009 – Przeciwdziałanie e-uzależnieniu dzieci i młodzieży na terenie wybranych gmin województwa świętokrzyskiego.
Okres objęty kontrolą	Lata szkolne od 2012/2013 do 2015/2016.
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Kielcach.
Kontroler	Marzena Baradziej, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 97152 z dnia 2 grudnia 2015 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Miejski Zespół Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych w Kielcach, ul. Urzędnicza 16, 25-729 Kielce (dalej: Poradnia, MZPPP).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Barbara Jamróz, Dyrektor MZPPP. (dowód: akta kontroli str. 3-4)

II. Ocena kontrolowanej działalności¹

Ocena ogólna

Poradnia, mimo zróżnicowanych działań i podejmowanych inicjatyw w zakresie przeciwdziałania nadużywaniu przez dzieci i młodzież nowoczesnych technologii, nie prowadziła statystyk w ujęciu problemowym. Nie było zatem możliwe ustalenie faktycznej liczby przypadków, w których u ucznia ujawniono problem nadużywania komputera i Internetu. MZPPP nie podejmował działań zmierzających do ujawnienia zagrożeń związanych z problemem nadużywania Internetu. Do ich prowadzenia niezbędne są wystandaryzowane narzędzia diagnostyczne, których Poradnia nie posiadała. Współpraca z placówkami oświatowymi opierała się głównie na działaniach profilaktycznych i wczesnego reagowania na trudności uczniów w nauce i zachowaniu.

Poradnia rozpoznawała potrzeby środowiska lokalnego w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej i kierowała do dyrektorów przedszkoli, szkół i placówek edukacyjnych oferty oddziaływań profilaktycznych, wykorzystując szerokie spektrum kanałów informacyjnych. Oferta w zakresie przeciwdziałania e-uzależnieniom obejmowała zajęcia warsztatowe dla uczniów, szkolenia rad pedagogicznych oraz prelekcje dla rodziców. Zajęcia faktycznie zrealizowane, obejmujące tematykę wyłącznie e-uzależnień odbyły się w mniejszym zakresie, stanowiły jednak odpowiedź na zgłoszone niewielkie zapotrzebowanie szkół i placówek. NIK pozytywnie ocenia liczne inicjatywy, w tym dyżury przy telefonie, podejmowane przez pedagoga MZPPP w lokalnych mediach, mające na celu przybliżenie szerszemu gronu słuchaczy problemu nadużywania komputera i Internetu. W ofercie Poradni znalazła się organizacja grupy wsparcia dla rodziców dzieci nadużywających komputera i Internetu, a także indywidualne treningi dla dzieci zagrożonych uzależnieniem.

MZPPP nie współpracował z organizacjami realizującymi działania profilaktyczne finansowane z Funduszu Rozwiązywania Problemów Hazardowych w zakresie zagrożenia uzależnieniem od komputera i Internetu adresowanymi do dzieci i młodzieży na terenie

---

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

miasta Kielce. Pracownicy MZPPP uczestniczyli natomiast w ogólnokrajowych inicjatywach na rzecz bezpieczeństwa w Internecie, w tym także przeciwdziałania e-uzależnieniom dzieci i młodzieży, współpracując z Fundacją Dzieci Niczyje (dalej: FDN).

Funkcjonujący w Poradni system doskonalenia zawodowego pracowników MZPPP nie sprzyjał podnoszeniu kwalifikacji z zakresu e-uzależnień przez pracowników merytorycznych Poradni udzielających dzieciom i ich rodzicom pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Pracownicy ci w kontrolowanym okresie nie uczestniczyli w bezpłatnych konferencjach i seminariach, mimo iż pracownik koordynujący coroczne obchody Dni Bezpiecznego Internetu (dalej: DBI), w sprawozdaniach z tego obszaru podnosił konieczność szkolenia kadry w tym zakresie. W okresie objętym kontrolą, zatrudniona w Poradni kadra pedagogiczna, która włączała się w działania profilaktyczne w zakresie nadużywania komputera i Internetu i szeroko pojętego bezpieczeństwa w sieci, nie uczestniczyła w żadnym szkoleniu zewnętrznym dotyczącym kontrolowanej materii, korzystała natomiast z ogólnodostępnych materiałów informacyjnych i szkoleniowych.

Udzielając bezpośredniego wsparcia dzieciom, wszystkich ich rodziców obejmowano psychoedukacją i instruktażem. Zakres dalszej pomocy był zróżnicowany: od treningu behawioralnego dzieci w Poradni lub terapii psychologicznej, po „przekierowanie” ich do placówek specjalistycznych. Działania poszczególnych specjalistów Poradni były uzależnione także od ich indywidualnych kompetencji i preferencji terapeutycznych. W ocenie NIK mogło to wynikać z faktu, iż w ogólnopolskim systemie nie ma wypracowanego systemu kompleksowego wsparcia w zakresie problemu e-uzależnienia dzieci i młodzieży oraz ich rodziców i opiekunów.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Działania profilaktyczne i diagnostyczne dotyczące problemu nadużywania komputera i Internetu w MZPPP

Opis stanu
faktycznego

1.1. Działalność profilaktyczna

Poradnia obejmuje zasięgiem 34 przedszkola publiczne, 25 szkół podstawowych, 26 szkół gimnazjalnych, 19 szkół ponadgimnazjalnych i siedem placówek specjalnych z terenu miasta Kielce. W latach szkolnych od 2012/2013 do 2015/2016 Poradnia rozpoznawała potrzeby środowiska lokalnego w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej na podstawie wniosków dyrektorów przedszkoli, szkół i placówek oświatowych oraz w oparciu o własne doświadczenia gromadzone w toku pracy w punktach konsultacyjnych i w Poradni. (dowód: akta kontroli str. 23-24, 161-237)

Praca w MZPPP w okresie objętym kontrolą odbywała się w ramach powołanych zespołów wiekowych: ds. dzieci w wieku przedszkolnym, ds. uczniów szkół podstawowych, ds. uczniów szkół ponadpodstawowych, ds. orientacji i poradnictwa zawodowego, a także utworzonych sekcji merytorycznych, odpowiedzialnych m.in. za ewaluację wewnętrzną, promocję poradnictwa, mediację i interwencję kryzysową, opracowania statystyczne i projekt programu działań. (dowód: akta kontroli str. 25-78)

Zadania statutowe Poradni w kontrolowanym okresie realizował zespół od 68 do 71 pracowników pedagogicznych². W roku szkolnym 2014/2015 było to 27 psychologów, 28 pedagogów i jeden doradca zawodowy, 15 logopedów, zaś w bieżącym roku szkolnym – 27 psychologów, 26 pedagogów, jeden doradca zawodowy i 14 logopedów. Pracownicy pedagogiczni zatrudnieni w Poradni doskonalili swoje umiejętności zawodowe na studiach podyplomowych, kursach kwalifikacyjnych i doskonalących oraz w ramach wewnętrznego doskonalenia nauczycieli. (dowód: akta kontroli str. 23-78)

² Uwzględniono pracowników pedagogicznych faktycznie realizujących obowiązki służbowe, z wyłączeniem przebywających na urloпах macierzyńskich, wychowawczych, długotrwałych zwolnieniach lekarskich.

W okresie kontrolowanym, zatrudniona w Poradni kadra pedagogiczna, która włączała się w działania profilaktyczne w zakresie nadużywania komputera i Internetu i szeroko pojętego bezpieczeństwa w sieci, nie uczestniczyła w żadnym szkoleniu zewnętrznym dotyczącym kontrolowanej materii. Jedynym szkoleniem zewnętrznym było szkolenie *Cyberprzemoc*, które odbyło się w dniu 22 marca 2011 r., dla 26 pracowników, podczas którego sygnalizowano temat zagrożenia związanego z uzależnieniem dzieci i młodzieży od Internetu i m.in. przedstawiono scenariusze zajęć profilaktycznych udostępnione przez Fundację Dzieci Niczyje (dalej: FDN). W raporcie z badania efektywności tego szkolenia, sporządzonym na podstawie ankiet wypełnionych przez 23 uczestników, wskazano zapotrzebowanie na zewnątrz szkolenie *Jak poradzić sobie z uzależnieniem od komputera*, jednak szkolenie takie nie odbyło się. (dowód: akta kontroli, str. 78-84) Dyrektor MZPPP, Barbara Jamróz wyjaśniła, że zainteresowanie pracowników tym szkoleniem nie znalazło odzwierciedlenia w indywidualnych planach doskonalenia zawodowego i zgłoszeniach zapotrzebowania nauczycieli na kolejne lata. (dowód: akta kontroli, str. 641)

W roku szkolnym 2012/2013, 16 pracowników pedagogicznych uczestniczyło w ramach Wewnętrznego Doskonalenia Nauczycieli w szkoleniu *Nowinki z Cyberprzemocy*, podczas którego pedagog MZPPP, pan [...] ³ prezentował scenariusze zajęć profilaktycznych, w tym dotyczące problemu uzależnień od komputera i Internetu, poświęcając na tę tematykę około 10 minut. (dowód: akta kontroli, str. 107-109) W roku szkolnym 2013/2014 zaplanowano kolejne szkolenie *Nowinki z Cyberprzemocy*, które nie odbyło się. Z wyjaśnień Andrzeja Siwonia, sprawującego nadzór nad wewnętrznym doskonaleniem pedagogów wynika, że wskutek błędu w komunikacji, szkolenie to omyłkowo zaplanowano ponownie na kolejny rok szkolny, a nie odbyło się po raz drugi, gdyż nie było takiej potrzeby. (dowód: akta kontroli, str. 624-626, 666-681) Szkolenie specjalistyczne w kontrolowanym zakresie posiadał tylko jeden pracownik MZPPP, pedagog [...] ⁴. W dniach 13-15 listopada 2013 r. ukończył szkolenie w ramach projektu *Internet tak, uzależnienie – nie*, realizowanego przez FDN, finansowanego ze środków Funduszu Rozwiązywania Problemów Hazardowych, będących w dyspozycji Ministra Zdrowia. (dowód: akta kontroli, str. 85-106)

MZPPP prowadził kampanię informacyjną na temat zasad działania Poradni oraz form udzielanej pomocy i wsparcia za pośrednictwem wyodrębnionej sekcji ds. promocji poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego w latach szkolnych 2012/2013, 2013/2014 i 2014/2015. Działalność informacyjna w okresie objętym kontrolą była jednym z odrębnych elementów rocznego planu działalności MZPPP, z realizacji którego składano następnie sprawozdanie. Oferta działań profilaktycznych Poradni (ze wskazaniem konkretnych scenariuszy poruszających tematykę bezpieczeństwa w sieci, w tym problemu nadużywania komputera i Internetu) i edukacyjnych dotyczących uzależnienia od Internetu dla kadry pedagogicznej i rodziców, a także zaproszenie do uczestnictwa w obchodach DBI kierowana była do dyrektorów przedszkoli, szkół i placówek oświatowych w Kielcach. Informacje adresowane do rodziców i uczniów znajdowały się także na tablicach ogłoszeń w Poradni oraz na stronie internetowej. Współpracowano także z lokalnymi mediami. W całym kontrolowanym okresie, pracownicy MZPPP udzielali licznych wywiadów (TVP Kielce, RMF MAXX, Radio Kielce, Echo Dnia) dyżurowali przy telefonie i współprowadzili audycje radiowe (Radio Kielce), poruszając tematykę gier komputerowych, cyberprzemocy, nadużywania komputera i Internetu, a także organizowali konkursy dla słuchaczy (np. *Dzień bez Facebooka*) i promowali działalność Poradni w mediach, informując o swej ofercie i organizowanych dla rodziców prelekcjach (*Internet bez przesady*). (dowód: akta kontroli, str. 110-160, 305-314, 346-348, 30-378, 409-413)

---

³ Na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2015 r. poz. 2058, ze zm.) i art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2016 r. poz. 922) NIK wyłączyła jawność informacji w zakresie imienia i nazwiska inspektora. Wyłączenia tego dokonano w interesie osoby fizycznej.

⁴ Na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2015 r. poz. 2058, ze zm.) i art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2016 r. poz. 922) NIK wyłączyła jawność informacji w zakresie imienia i nazwiska inspektora. Wyłączenia tego dokonano w interesie osoby fizycznej.

Koordynatorzy zespołów pracowników merytorycznych⁵ współpracujących z przedszkolami i szkołami na terenie miasta Kielce, z wykorzystaniem *Arkuszy konsultacyjnych*, pozyskiwali na początku każdego roku szkolnego informację o zapotrzebowaniu na konkretne usługi świadczone przez Poradnię, w tym na działalność profilaktyczną. Zapotrzebowanie to było następnie weryfikowane i opracowywane zbiorczo, jako planowane do realizacji formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej w roku szkolnym. W planie pracy na rok szkolny ujmowano je następnie, w podziale na następujące obszary działalności MZPPP: diagnozowanie dzieci i młodzieży, opiniowanie i orzekanie, formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej bezpośrednio, działalność profilaktyczna, wychowawcza oraz doradztwo edukacyjno-zawodowe dla dzieci, młodzieży, rodziców, wsparcie w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych i działalność promocyjna. (dowód: akta kontroli, str. 161-237)

W roku szkolnym 2012/2013, z wykorzystaniem *Arkuszy konsultacyjnych*, zapotrzebowanie na zajęcia dotyczące *bezpieczeństwa w sieci* zgłosiły dwa gimnazja i trzy szkoły ponadgimnazjalne⁶. Nie zgłaszano zapotrzebowania na zajęcia dotyczące wyłącznie kwestii nadużywania komputera i Internetu. (dowód: akta kontroli, str. 161-192) W roku szkolnym 2013/2014 zapotrzebowanie na zajęcia lub prelekcje poruszające problematykę bezpieczeństwa w sieci⁷ zgłosiły: jedno przedszkole, dziewięć szkół podstawowych, dwa gimnazja i jedna szkoła ponadgimnazjalna⁸. Żadna ze szkół nie sygnalizowała potrzeby organizacji zajęć dotyczących problemu nadużywania Internetu. (dowód: akta kontroli, str. 193-209, 238, 624-630) W roku szkolnym 2014/2015 potrzebę przeprowadzenia zajęć, prelekcji dotyczących bezpieczeństwa w sieci zgłosiło dziesięć szkół podstawowych, pięć szkół gimnazjalnych i trzy ponadgimnazjalne⁹. Dwie szkoły podstawowe i jedna ponadgimnazjalna¹⁰ zasygnalizowały potrzebę przeprowadzenia zajęć dotyczących uzależnienia od Internetu. (dowód: akta kontroli, str. 210-235) Andrzej Siwoń, Wicedyrektor MZPPP wyjaśnił, że zajęć tych nie przeprowadzono w Szkole Podstawowej nr 2 – szkoła z nich zrezygnowała, a cały cykl przeprowadzili sami nauczyciele. W Szkole Podstawowej nr 9 przeprowadzono zajęcia *Bezpieczeństwo w sieci* oraz *3, 2, 1. Internet*, omawiając także kwestie nadużywania Internetu. Zapotrzebowanie było konsultowane w trakcie roku szkolnego. (dowód: akta kontroli, str. 631-635) W bieżącym roku szkolnym zapotrzebowanie na zajęcia dotyczące bezpieczeństwa zgłosiły dwa przedszkola, dziewięć szkół podstawowych, jedna gimnazjalna i cztery szkoły ponadgimnazjalne¹¹. W trzech szkołach podstawowych i jednej gimnazjalnej¹² zgłoszono również zapotrzebowanie na profilaktykę uzależnień od Internetu, komputera i gier. Do dnia wszczęcia kontroli, zrealizowano zajęcia w SP nr 22, 25 oraz w Gimnazjum nr 16. Nie realizowano zajęć w zakresie e-uzależnień. (dowód: akta kontroli, str. 236-237)

W roku szkolnym 2012/2013 Poradnia objęła działaniami profilaktycznymi w zakresie szeroko rozumianego bezpieczeństwa w sieci, sygnalizując lub poruszając kwestie nadmiernego korzystania lub uzależnienia od mediów elektronicznych, łącznie 2.243 dzieci, tj.:

---

⁵ Psycholog, pedagog oraz logopeda i specjalista ds. diagnozy w zakresie integracji sensorycznej w przedszkolach i szkołach podstawowych lub doradca zawodowy w szkołach ponadpodstawowych.

⁶ Gimnazjum nr 3 i 7, Zespół Szkół Informatycznych, Zespół Szkół Przemysłu Spożywczego i II Liceum Ogólnokształcące.

⁷ Dane na podstawie dokumentu *Planowane formy współpracy*, stanowiącego zbiorcze opracowanie arkuszy konsultacyjnych, uzupełnione o zapotrzebowanie zgłoszone na dalszym etapie, w tym także ustnie, koordynatorom zespołów w poszczególnych przedszkolach i szkołach.

⁸ Przedszkole nr 35, Szkoły Podstawowe nr 4, 15, 18, 19, 20, 22, 25, 31 i 32, Gimnazjum nr 6 i 8, II Liceum Ogólnokształcące.

⁹ Szkoły Podstawowe nr 2, 8, 9, 11, 15, 19, 22, 20, 25 i 32, Zespół Szkół Zawodowych nr 1, II i III Liceum Ogólnokształcące.

¹⁰ Szkoła Podstawowa nr 2, 9 i III Liceum Ogólnokształcące.

¹¹ Przedszkole nr 27 i 35, Szkoły Podstawowe nr 2, 8, 12, 15, 19, 20, 22, 25, 26, 32, 34, Gimnazjum nr 10 i 26, ZSZ nr 1, Technikum nr 1, V i X LO

¹² SP nr 2, 22, 26, Gimnazjum nr 10.

- w 13 przedszkolach 419 dzieci, realizując zajęcia według scenariuszy *Owce w sieci* i *Bezpieczny Internet*. W zajęciach tych, główny nacisk położony był na kwestie dotyczące bezpieczeństwa dziecka w sieci, zasygnalizowano jednak zagadnienie dotyczące zbyt dużej ilości czasu spędzanego on-line;
  - w 12 szkołach podstawowych 1783 dzieci, realizując zajęcia według scenariuszy *3, 2, 1... Internet*, który przewidywał 20 minutowy blok poświęcony uzależnieniom od Internetu i komputera (dla 932 uczniów), *Owce w sieci*, gdzie zasygnalizowano jedynie zagadnienie dotyczące zbyt dużej ilości czasu spędzanego on-line (dla 741 uczniów) oraz *Cyberprzemoc* (dyskusja nt. korzystania z Internetu i komputera dla 110 uczniów);
  - w szkołach gimnazjalnych nie przeprowadzono zajęć, które poruszałyby kontrolowaną tematykę;
  - w jednej szkole ponadgimnazjalnej dla 41 uczniów przeprowadzono zajęcia *Bezpieczeństwo w sieci*, sygnalizując problem nadużywania komputera i Internetu.
- W V Liceum Ogólnokształcącym zorganizowano debatę *Stop cyberprzemocy*, w której uczestniczyło 46 uczniów i w której około 10% czasu poświęcono tematyce uzależnień od komputera i Internetu. Ponadto w sześciu szkołach¹³ zorganizowano prelekcje dla rodziców, w których poruszano następujące zagadnienia;
- *Zagrożenia związane z używaniem komputera i Internetu* (uczestniczyło 48 rodziców i dwóch nauczycieli, około 30% czasu poświęcono tematyce uzależnień);
  - *Bezpieczeństwo w sieci* (uczestniczyło 177 rodziców i 12 nauczycieli, około 50% czasu poświęcono tematyce uzależnień);
  - *Cyberprzemoc, grooming i inne zagrożenia wirtualnego świata* (uczestniczyło 45 rodziców i czterech nauczycieli, około 30% poświęcono tematyce uzależnień). (dowód: akta kontroli, str. 240-243, 446-462)

W roku szkolnym 2013/2014 Poradnia objęła działaniami profilaktycznymi łącznie 1.408 osób, w tym:

- w pięciu przedszkolach 176 dzieci (realizując scenariusz *Owce w sieci* i sygnalizując problem nadużywania Internetu);
- w 11 szkołach podstawowych dla 1232 uczniów, sygnalizując problem nadmiernego korzystania z Internetu (zajęcia według scenariusza *Owce w sieci* dla 535 i *STOP Cyberprzemocy* dla 79 uczniów), oraz realizując scenariusz *3, 2, 1... Internet* dla 672 uczniów i *Ciemna strona komputera* (dla 25 uczniów);
- w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych nie przeprowadzono zajęć, które poruszałyby kwestie bezpieczeństwa w sieci i kontrolowaną tematykę.

W trzech szkołach¹⁴, zorganizowano prelekcje *Zagrożenia uzależnieniem od komputera (warsztaty)* dla 43 rodziców i jednego nauczyciela, *Bezpieczny Internet* dla 50 rodziców, w całości poświęcone uzależnieniom oraz *Bezpieczni w sieci* dla 62 rodziców (w tym około 25% czasu poświęcono na zagadnienia dotyczące nadużywania Internetu). (dowód: akta kontroli, str. 243-245, 446-462)

W roku szkolnym 2014/2015 działaniami profilaktycznymi w zakresie bezpieczeństwa w sieci, poruszając problemem nadużywania komputera i Internetu Poradnia objęła 659 uczniów w czterech szkołach podstawowych. Wszystkie zajęcia zrealizowano w oparciu o scenariusz *3, 2, 1... Internet*, przewidujący 20-minutowy blok *Komputeromania*, poświęcony tematyce uzależnień.

W pięciu szkołach¹⁵ zorganizowano prelekcje dla rodziców *Internet bez przesady*. Uczestniczyło w nich łącznie 287 rodziców, 12 nauczycieli i dwóch pedagogów szkolnych. W szkole gimnazjalnej odbył się ponadto wykład dla rodziców *Moje dziecko siedzi w domu – czy to powód do radości czy zmartwienia*, w którym zasygnalizowano problematykę uzależnień od Internetu i gier komputerowych. (dowód: akta kontroli, str. 246-248, 446-462)

W roku szkolnym 2012/2013 i 2013/2014 nie przeprowadzono szkoleń rad pedagogicznych w zakresie zagrożeń związanych z nadużywaniem komputera i Internetu. W roku szkolnym

¹³ SP nr 2, SP nr 9, SP nr 15, SP nr 25, SP nr 32, ZSE nr 2,

¹⁴ Gimnazjum nr 7, SP nr 33, SP nr 8.

¹⁵ SP nr 5, 8, 32, Gimnazjum nr 26, IV Liceum Ogólnokształcące.

2014/2015 szkolenie takie odbyło się w jednej szkole podstawowej (*Internet – tak, uzależnienie – nie*) i uczestniczyło w nim 45 nauczycieli oraz pedagog szkolny. Szkolenie w formule *train the trainer* prowadził [...] ¹⁶, pedagog MZPPP, będący jednocześnie koordynatorem tego projektu, realizowanego przez FDN. Ww. szkolenie przeprowadzono także dla kadry pedagogicznej Wyższej Szkoły Ekonomii, Prawa i Nauk Medycznych w Kielcach dla 36 nauczycieli. Ponadto w jednej szkole gimnazjalnej, odbyło się szkolenie rady pedagogicznej *Szkolny system reagowania na cyberprzemoc*, w którym uczestniczyło 60 nauczycieli. W tym przypadku, kwestia e-uzależnienia została jednak wyłącznie zasygnalizowana. (dowód: akta kontroli, str. 240-248)

Faktyczny zakres zrealizowanych działań profilaktycznych różnił się w porównaniu do zgłoszonego zapotrzebowania przez dyrektorów przedszkoli i szkół. Z jednej strony, nie zrealizowano części zajęć profilaktycznych i prelekcji dla rodziców wyszczególnionych w zapotrzebowaniu, z drugiej zaś – przeprowadzono je w szkołach, które zapotrzebowania takiego w formie pisemnej nie określiły. (dowód: akta kontroli, str. 161-235, 240-248) Z wyjaśnień Andrzeja Siwonia, Wicedyrektora, nadzorującego pracę zespołu ds. uczniów szkół ponadpodstawowych wynika, że *nie wszystkie zasygnalizowane w arkuszu zajęcia zostają przez szkołę zaplanowane. (...) Po pierwsze (...) wybrane zajęcia mogą być realizowane przez inne podmioty/instytucje. Po drugie szkoły czasami nie mają możliwości czasowych by zaplanować wszystkie ze zgłoszonych na początku roku zajęć (brak godzin z uwagi na potrzebę poświęcenia ich na realizację podstawy programowej)*. Zajęcia zrealizowane w szkołach mimo braku zgłoszenia w *Arkuszach konsultacyjnych* wynikały ze zgłoszonego w trakcie roku szkolnego aktualnego zapotrzebowania przez dyrektorów przedszkoli i szkół, stosownie do pojawiających się potrzeb. (dowód: akta kontroli, str. 624-630, 666-681) Wicedyrektor Grażyna Krzyżak, nadzorująca pracę zespołu ds. dzieci w wieku przedszkolnym i uczniów szkół podstawowych potwierdziła, że szkoły i placówki korzystają z oferty innych instytucji i organizacji pozarządowych, a w trakcie roku pojawiają się inne potrzeby, więc przeprowadza się inne niż zaplanowano zajęcia. (dowód: akta kontroli, str. 631-635, 666-681)

Analiza realizowanych przez pracowników Poradni działań profilaktycznych wykazała także, że zarówno zgłoszone zapotrzebowanie, jak i skala oddziaływań w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych była niewielka. Andrzej Siwoni, Wicedyrektor nadzorujący pracę zespołu ds. uczniów szkół ponadpodstawowych wyjaśnił: *skala oddziaływań była proporcjonalna do realnych oczekiwań i możliwości organizacyjnych w szkołach. (...) rozłożenie akcentów (najwięcej zajęć w badanym obszarze przedszkola i podstawówki) jest zgodne z faktycznymi potrzebami rozwojowymi. Młodzież (gimnazjum, szkoły ponadgimnazjalne) (...) to grupa w której częściej potencjalnie wystąpią ewentualne problemy – podlegająca częściej oddziaływaniom diagnostyczno – terapeutycznym. Najlepszym czasem na profilaktykę – kształtowanie umiejętności odpowiedzialnego korzystania – jest wiek wczesnoszkolny i przedszkolny*. (dowód: akt kontroli, str. 624-627)

Ww. działania prowadzono w ramach statutowej działalności Poradni. Była to profilaktyka uniwersalna, obejmująca całe klasy uczniów, zgodnie z zapotrzebowaniem zgłoszonym przez dyrektorów przedszkoli i szkół. Część ww. oddziaływań profilaktyczno-edukacyjnych odbywała się w ramach obchodów DBI, do których MZPPP włączył się jako jeden z partnerów. Prelekcje dla rodziców na terenie szkół stanowiły odpowiedź na zgłoszone zapotrzebowanie, zatem poinformowanie rodziców pozostawało w gestii szkoły. Najczęściej przyjętą formą współpracy były konsultacje dla rodziców podczas *Dni Otwartych Szkoły* oraz organizacja prelekcji podczas szkolnych wywiadówek. Z każdym rokiem szkolnym malała liczba zajęć profilaktycznych prowadzonych w szkołach w zakresie szeroko rozumianego bezpieczeństwa w sieci. (dowód: akta kontroli, str. 322-344, 354-369, 384-403)

---

¹⁶ Na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2015 r. poz. 2058, ze zm.) i art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2016 r. poz. 922) NIK wyłączyła jawność informacji w zakresie imienia i nazwiska inspektora. Wyłączenia tego dokonano w interesie osoby fizycznej.

Barbara Jamróz, Dyrektor MZPPP wyjaśniła: *stwierdzona, (...) malejąca liczba oddziaływań profilaktycznych o tematyce e-uzależnień znajduje swoje uzasadnienie w naszym podejściu do wyzwań współczesnej profilaktyki problemowej (...) zwracamy uwagę nie tylko na zapobieganie uzależnieniom, lecz na szkody związane z nieprawidłowymi zachowaniami czy zachowaniami ryzykownymi, w tym zw. z używaniem Internetu, komputera, gier multimedialnych. Mam tu na myśli całe spektrum zachowań, które poprzedzają uzależnienie. Zachowania te są często przez dorosłych niezauważane lub ignorowane. Mając powyższe na uwadze w programie naszych działań znajdują się (...) zajęcia dla dzieci i młodzieży, podczas których uczymy i rozwijamy umiejętności psychospołeczne (...) Natomiast spotkania z rodzicami mają na celu m.in. wzmacnianie ich umiejętności wychowawczych, które pomagają w stawianiu granic, dookreślania wymagań i ich egzekwowanie. (...) Problem nadużywania Internetu czy nadmiernego korzystania z komputera nie jest głównym powodem zgłoszeń dziecka, zgłaszanego przez rodziców na badania diagnostyczne. Pojawia się on w nielicznych przypadkach, w procesie diagnostyczno-orzeczniczym podczas prowadzonych wywiadów, porad czy konsultacji. (dowód: akta kontroli, str. 638-644)*

1.2. Działalność diagnostyczna w zakresie problemu nadużywania mediów elektronicznych

W latach szkolnych od 2012/2013 do 2014/2015 w Poradni przyjęto odpowiednio 3.229, 3.441 i 3.932 dzieci (w I semestrze bieżącego roku szkolnego 2.156 dzieci). Z danych z bazy Systemu Informacji Oświatowej wynika, że w latach szkolnych od 2012/2013 do 2014/2015 przeprowadzono odpowiednio:

- 1308, 1300, 1146 diagnoz psychologicznych i 1.259, 1.177, 1.213 diagnoz pedagogicznych uczniów szkół podstawowych;
- 400, 416, 386 diagnoz psychologicznych i 369, 454, 330 diagnoz pedagogicznych uczniów szkół gimnazjalnych;
- 232, 222, 253 diagnozy psychologiczne i 183, 166, 214 diagnoz pedagogicznych uczniów szkół ponadgimnazjalnych (dowód: akta kontroli, str. 414-445)

Poradnia nie prowadziła statystyk w ujęciu problemowym, stąd nie było możliwe ustalenie faktycznej liczby przypadków, w których ujawniono problem nadużywania mediów elektronicznych. Jak wynika z wyjaśnień Barbary Jamróz, Dyrektora MZPPP, prowadzona sprawozdawczość nie uwzględnia odrębnej kategorii „e-uzależnienia” i nadużywania mediów elektronicznych – tak w odniesieniu do działań diagnostycznych, jak i form pomocy bezpośredniej. Ustalenie skali problemu e-uzależnienia i nadużywania nowoczesnych technologii nie jest możliwe na podstawie prowadzonej przez Poradnię sprawozdawczości i zbiorczej dokumentacji ani w odniesieniu do działań diagnostycznych, ani do form pomocy bezpośredniej. (dowód: akta kontroli, str. 463-465)

Konkretne przypadki zidentyfikowano w trakcie kontroli NIK. Problem nadużywania komputera i Internetu ujawniany był w trakcie procesu diagnostycznego i orzeczniczego oraz innych czynności diagnostycznych, a także podczas udzielanych porad bez badań, rozmów wspierająco-motywujących, konsultacji dla rodziców. Łącznie w okresie kontrolowanym, problem ilości czasu spędzanego przez dzieci i młodzież w świecie wirtualnym stwierdzono u 38 uczniów, w tym:

- podczas badań psychologicznych lub pedagogicznych u 26 uczniów, którym wydano opinię po przeprowadzonych badaniach (obok zgłaszanych przez rodzica trudności w nauce ujawniano m.in. problem nadużywania komputera, Internetu i innych nowoczesnych technologii i wydawano stosowane zalecenia dla rodziców);
- w trakcie procesu orzeczniczego u dwóch uczniów;
- u dziesięciu uczniów, których rodzice zgłosili się z problemem zaburzeń zachowania lub na badania kontrolne, w których problem nadużywania komputera lub Internetu ujawniono w trakcie porad udzielanych bez badań, rozmów wspierająco-motywujących i konsultacji dla rodziców. (dowód: akta kontroli, str. 465, 558-631)

Dyrektor Barbara Jamróz wyjaśniła: *w związku z tym, że większość zidentyfikowanych przypadków nie była pierwotnie zgłaszana jako problem nadużywania nowoczesnych technologii, natomiast zostawał on najczęściej ujawniany w efekcie przeprowadzonych czynności diagnostycznych, biorąc pod uwagę niewielką liczbę przypadków w okresie od*

2012 r. do bieżącego roku - stwierdzamy, że problem zgłaszany jest sporadycznie. (dowód: akta kontroli, str. 463-465)

Analiza 26 spraw dzieci, u których w trakcie postępowania diagnostycznego ujawniono problem nadużywania komputera i Internetu wykazała, że formą pomocy bezpośredniej zaoferowaną ich rodzicom lub opiekunom były sformułowane w opiniach zalecenia dotyczące ograniczania czasu spędzanego *on-line* i przeprowadzone rozmowy postdiagnostyczne, mające charakter edukacyjny lub konkretyzujące zalecenia. W każdym z ww. 26 przypadków, głównym powodem zgłoszenia do Poradni był problem inny, niż nadużywanie komputera i Internetu. Sformułowane w opiniach zalecenia dotyczące badań kontrolnych dotyczyły głównego powodu zgłoszenia dziecka. W efekcie przeprowadzonego postępowania diagnostycznego, w ocenie pracowników pedagogicznych Poradni nie zachodziła potrzeba skierowania do dalszej pomocy specjalistycznej, potrzeba zastosowania kwestionariuszy i testów do diagnozy przesiewowej problemu e-uzależnień. (dowód: akta kontroli, str. 481-557)

[...]17, pedagog MZPPP, będący koordynatorem projektu *Internet TAK, uzależnienie NIE* w województwie świętokrzyskim, prowadzący indywidualne treningi dla dzieci i młodzieży zagrożonych e-uzależnieniem, wyjaśnił: *nie ma, jako takiego wypracowanego systemu kompleksowego wsparcia dzieci i młodzieży jak również rodziców/opiekunów bowiem takie wytyczne, procedury nie są wypracowane w ogólnopolskim systemie.* (dowód: akta kontroli, str. 472-475)

Z wyjaśnień Barbary Jamróz, Dyrektora Poradni wynika, że MZPPP w Kielcach nie podejmował działań zmierzających do ujawnienia (wychwycenia) zagrożeń związanych z problemem nadużywania mediów elektronicznych. Do ich prowadzenia niezbędne są wystandaryzowane narzędzia diagnostyczne, których Poradnia nie posiada. Współpraca z placówkami oświatowymi opiera się głównie na działaniach profilaktycznych i wczesnego reagowania na obserwowane trudności uczniów w nauce i zachowaniu.

W MZPPP sporządzano wewnętrzne, roczne sprawozdania obrazujące całokształt wykonanej pracy, które omawiano podczas posiedzenia Rady Pedagogicznej. Sprawozdania te, w części dotyczącej przeprowadzonych działań profilaktycznych, mimo zaangażowania wielu pracowników sekcji ds. opracowań statystycznych nie obejmowały wszystkich zrealizowanych działań. Wystąpiły także przypadki niezgodności danych zbiorczych ze stanem faktycznym, co do liczby dzieci uczestniczących w warsztatach. Z wyjaśnień [...]18, przewodniczącej sekcji ds. opracowań statystycznych w latach szkolnych od 2012/2013 do 2014/2015 wynika, że przyczyną trudności w uzyskaniu zgodności danych zbiorczych ze stanem faktycznym był brak jednego źródła danych wyjściowych i wieloetapowość wykonywania sprawozdań w oparciu o przepisywanie danych i obliczenia przy użyciu kalkulatora. Trudności były zgłaszane dyrekcji. (dowód: akta kontroli, str. 478-480) W bieżącym roku szkolnym Dyrektor MZPPP podjęła decyzję o wprowadzeniu do użytku programu komputerowego, który usprawni opracowanie sprawozdań.

Ustalono
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Funkcjonujący system doskonalenia zawodowego pracowników MZPPP nie sprzyjał podnoszeniu kwalifikacji z zakresu e-uzależnień przez pracowników merytorycznych Poradni udzielających dzieciom i ich rodzicom pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Pracownicy MZPPP, mimo dostępu do informacji o bezpłatnych konferencjach, warsztatach

¹⁷ Na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2015 r. poz. 2058, ze zm.) i art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2016 r. poz. 922) NIK wyłączyła jawność informacji w zakresie imienia i nazwiska inspektora. Wyłączenia tego dokonano w interesie osoby fizycznej.

¹⁸ Na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2015 r. poz. 2058, ze zm.) i art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2016 r. poz. 922) NIK wyłączyła jawność informacji w zakresie imienia i nazwiska inspektora. Wyłączenia tego dokonano w interesie osoby fizycznej.

i szkoleniach na stronach FDN i Safer Internet, w kontrolowanym okresie w nich nie uczestniczyli (ostatnio w bezpłatnej Międzynarodowej Konferencji *Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w Internecie* pracownik Poradni uczestniczył w 2011 r.). Z udzielonych przez [...] ¹⁹, pedagoga w MZPPP, wyjaśnień wynika, że nie uczestniczył w szkoleniach zewnętrznych, konferencjach i warsztatach z uwagi na fakt, iż udział w szkoleniach wiąże się z koniecznością odpracowania w pracy w związku ze szkoleniem. Swe doskonalenie realizował w ramach wolnego czasu w postaci m.in. platform e-learningowych, on-line, materiałów zawartych na stronie www.dzieckowsieci.pl. Szkolenie w ramach projektu *Internet TAK, uzależnienie NIE*, zrealizował po odpracowaniu godzin pracy (pensum). (dowód: akta kontroli, str. 472, 474-475) Z wyjaśnień Andrzeja Siwonia, nadzorującego m.in. organizację DBI i pracę zespołu ds. szkół ponadpodstawowych wynika, że plan szkoleń opracowuje się zgodnie z kierunkami polityki oświatowej państwa, określającymi priorytety w działaniu Poradni. Wśród nich nigdy nie wskazano przeciwdziałania e-uzależnieniom. Analiza zapotrzebowań składanych podczas posiedzeń Rady Pedagogicznej MZPPP, ankiet opisujących planowane formy doskonalenia, czy wniosków z ewaluacji wewnętrznej nie wykazała istotnego zapotrzebowania na tą tematykę. (dowód: akt kontroli, str. 626) Barbara Jamróz, Dyrektor MZPPP wyjaśniła także: *Analiza danych zawartych w (...) dokumentach MZPPP wskazuje niewielkie zapotrzebowanie nauczycieli na szkolenia z zakresu e-uzależnień. (...) Posiadana przez specjalistów poradni wiedza oraz umiejętności umożliwiają prowadzenie zajęć z dziećmi i młodzieżą, rodzicami i nauczycielami również w temacie nadużywania komputera czy w kwestii bezpieczeństwa w sieci z wykorzystaniem ogólnodostępnych materiałów dydaktyczno-metodycznych i merytorycznych dot. szeroko rozumianego zagadnienia e-uzależnień.*

Wyjaśnienia powyższe nie zasługują na uwzględnienie. Konieczność doskonalenia osób zaangażowanych w obchody DBI sygnalizowana była corocznie w sprawozdaniach z ich obchodów, przedstawianych na posiedzeniach Rady Pedagogicznej. (dowód: akta kontroli, str. 321, 353, 383) O ile posiadana wiedza może być wystarczająca do prowadzenia zajęć o charakterze profilaktycznym, to w sytuacji braku specjalistów od terapii uzależnień i jednoczesnego udzielania bezpośredniej pomocy psychologiczno-pedagogicznej i wsparcia w przewycięzaniu problemu nadużywania mediów elektronicznych, zagadnienie e-uzależnień wymaga podnoszenia kwalifikacji. Zdaniem NIK, samokształcenie w oparciu o platformy e-learningowe czy dostępne publikacje nie jest wystarczające – wskazane są takie formy, które umożliwiają wymianę doświadczeń w zakresie możliwości wspierania osób zagrożonych problemem nadużywania Internetu i nowoczesnych technologii czy włączenia się w dyskusję na ten temat w gronie praktyków.

Uwagi dotyczące
badanej
działalności

1. NIK zwraca uwagę, iż w Poradni nie jest znana skala problemu, jakim jest zagrożenie nadużywana komputera, Internetu i innych urządzeń multimedialnych. Oferta Poradni winna być odpowiedzią na potrzeby uczniów. Nie posiadając rzetelnej informacji o skali tego problemu, nie jest możliwe zaprojektowanie adekwatnej do potrzeb oferty.
2. NIK zwraca uwagę, że roczne sprawozdania z wykonanej pracy z uwagi na złożoność i wieloetapowość obliczeń nie obejmowały wszystkich zrealizowanych przez pracowników Poradni działań profilaktycznych lub w niektórych przypadkach zawierały niezgodne ze stanem faktycznym dane dotyczące liczby uczestników warsztatów.
3. NIK dostrzega lukę w podejściu MZPPP do problemu e-uzależnień. W sytuacji, gdy rodzic sam dostrzega problem nadużywania nowoczesnych technologii i zgłosi się z dzieckiem do Poradni, może liczyć na specjalistyczne wsparcie pracowników pedagogicznych. Brak jest jednak wypracowanego systemu wsparcia dzieci, a w szczególności ich rodziców na etapie od dostrzeżenia pierwszych symptomów zagrożenia (np. w momencie wydawania opinii na wniosek rodzica przy okazji innych

---

¹⁹ Na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2015 r. poz. 2058, ze zm.) i art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2016 r. poz. 922) NIK wyłączyła jawność informacji w zakresie imienia i nazwiska inspektora. Wyłączenia tego dokonano w interesie osoby fizycznej.

działań) do wystąpienia problemu nadużywania. Rozmowa postdiagnostyczna lub sformułowane zalecenie, zdaniem NIK mogą nie być wystarczające.

Ocena
częstkowa

Poradnia nie prowadziła statystyk w ujęciu problemowym, nie było więc możliwe ustalenie faktycznej liczby przypadków, w których ujawniono problem nadużywania komputera i Internetu. MZPPP rozpoznawała potrzeby środowiska lokalnego w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej i wychodziła z ofertą działań profilaktycznych w zakresie e-uzależnienia dzieci i młodzieży. Oferta obejmowała zajęcia warsztatowe dla uczniów, szkolenia rad pedagogicznych i prelekcje dla rodziców. Pracownicy MZPPP uczestniczyli w lokalnych i ogólnokrajowych inicjatywach na rzecz bezpieczeństwa w Internecie, w tym przeciwdziałania e-uzależnieniom dzieci i młodzieży. Funkcjonujący system szkoleń nie sprzyjał jednak podnoszeniu kwalifikacji z zakresu e-uzależnień przez pracowników pedagogicznych Poradni.

2. Dostęp do materiałów informacyjnych i ofert działań profilaktycznych w zakresie e-uzależnień

Opis stanu
faktycznego

2.1. W grudniu 2013 r., po przesłaniu FDN sprawozdań z działań Poradni na rzecz bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w Internecie, MZPP przystąpił do Ogólnopolskiej Koalicji na rzecz Bezpieczeństwa Dzieci w Internecie²⁰. Program *Safer Internet* obejmuje także problematykę zagrożeń wynikających z użytkowania telefonów komórkowych, gier on-line, wymiany plików *P2P* i innych form komunikacji *on-line* w czasie rzeczywistym (czaty i komunikatory). Priorytetem przyjętym na lata 2009-2013 było zwalczanie cyberprzemocy i uwodzenia dzieci za pośrednictwem Internetu. Przystąpienie do koalicji zapewniło Poradni dostęp do bieżących informacji o prowadzonych działaniach, możliwość udziału w szkoleniach, konferencjach, możliwość dofinansowania inicjatyw koalicjantów, możliwość posługiwania się bannerem na stronie internetowej. (dowód: akta kontroli str. 345)

MZPPP uczestniczył corocznie w obchodach DBI, w ramach którego prowadzono warsztaty dla dzieci i młodzieży. Działalność profilaktyczna w tym zakresie prowadzono w trakcie całego roku szkolnego w kontrolowanym okresie. Głównym celem DBI była edukacja w zakresie zagrożeń związanych z korzystaniem z Internetu, telefonów komórkowych i innych nowych technologii. Materiały, w oparciu o które realizowano zajęcia zostały opracowane i udostępnione nieodpłatnie przez FDN. Warsztaty adresowano głównie do dzieci przedszkolnych i uczniów szkół podstawowych, w mniejszym zakresie do uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, a także nauczycieli, wychowawców, pedagogów i rodziców. (dowód: akta kontroli str. 315-321, 349-353, 379-383)

W roku szkolnym 2014/2015, realizując zajęcia z zakresu bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w sieci, szczególną uwagę zwracano na nadużywanie urządzeń multimedialnych i aplikacji, które w konsekwencji mogą doprowadzić do uzależnienia. Niezależnie od realizowanych w latach poprzednich form i programów, w 2014 r. Poradnia zaproponowała także szkolenie dla pedagogów w ramach projektu *Internet TAK, uzależnienie NIE*, pod patronatem FDN²¹. (dowód: akta kontroli str. 379-403)

Z wyjaśnień Barbary Jamróz, Dyrektora MZPPP wynika, że w okresie objętym kontrolą, MZPPP nie współpracował z organizacjami realizującymi projekty finansowane z Funduszu Rozwiązywania Problemów Hazardowych w zakresie zagrożenia uzależnieniem od komputera i Internetu adresowanymi do dzieci i młodzieży na terenie miasta Kielce i nie otrzymał oferty takiej współpracy. (dowód: akta kontroli str. 636-637)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

²⁰ Koalicja istnieje przy Polskim Centrum Programu *Safer Internet*, utworzonym przez FDN i Naukową i Akademicką Sieć Komputerową, a jej celem głównym jest rozpowszechnianie wiedzy na temat bezpiecznego korzystania z zasobów Internetu przez najmłodszych użytkowników sieci.

²¹ Pracownik MZPPP jest wojewódzkim koordynatorem tego projektu.

Uwagi dotyczące
badanej
działalności

NIK zwraca uwagę, że MZPPP nie posiada wiedzy o programach profilaktycznych realizowanych przez instytucje i stowarzyszenia adresowanych do dzieci i młodzieży w zakresie zagrożenia uzależnieniem od komputera i Internetu na terenie miasta Kielce. Zdaniem NIK, brak współpracy w tym zakresie pomiędzy różnymi instytucjami realizującymi oddziaływania profilaktyczne na rzecz uczniów, może utrudniać planowanie oddziaływań o charakterze edukacyjno-profilaktycznym przez Poradnię.

Ocena cząstkowa

MZPPP nie współpracował z organizacjami realizującymi na terenie miasta Kielce programy profilaktyczne finansowane z Funduszu Rozwiązywania Problemów Hazardowych w zakresie zagrożenia uzależnieniem od komputera i Internetu adresowanymi do dzieci i młodzieży. Kadra pedagogiczna zatrudniona w Poradni posiadała dostęp do materiałów informacyjnych i szkoleniowych.

3. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana przez MZPPP w związku ze stwierdzeniem e-uzależnienia lub zagrożenia uzależnieniem

Opis stanu
faktycznego

Niezależnie od prowadzonych w każdym roku szkolnym oddziaływań profilaktyczno-edukacyjnych przez pracowników MZPPP, w latach szkolnych 2014/2015 i 2015/2016, zaplanowano uruchomienie grupy wsparcia dla rodziców dzieci nadużywających mediów elektronicznych. (dowód: akta kontroli str. 144-160) Grupa taka, jak wynika z wyjaśnień [...] ²², pedagoga w MZPPP, który miał ją poprowadzić, do dnia rozpoczęcia kontroli nie powstała z powodu małego zainteresowania i niezbrania się odpowiedniej liczby osób. O planowanym uruchomieniu takiej grupy, Poradnia informowała za pomocą strony internetowej, podczas prelekcji dla rodziców oraz audycji radiowych. (dowód: akta kontroli str. 472-474)

W bieżącym roku szkolnym, w obszarze pomocy bezpośredniej, w ramach profilaktyki selektywnej ²³, zaplanowano także indywidualny trening dla dzieci i młodzieży nadużywających Internetu. Treningiem objęto dwóch uczniów. (dowód: akta kontroli str. 144-159)

W kontrolowanym okresie w MZPPP, w każdy poniedziałek w godzinach od 16.00 do 18.00, czynny był punkt interwencji kryzysowej, w którym dyżury pełnili psycholodzy i psychoterapeuci. Pomoc miała charakter bezpośredniej pomocy psychologicznej w sytuacjach kryzysowych, a także porad i konsultacji, udzielanych bez względu na wiek i miejsce zamieszkania (także spoza miasta Kielce). W roku szkolnym 2012/2013 pomocy udzielono 45 osobom, w tym w jednym przypadku rodzina zgłosiła problem uzależnienia syna od komputera. Rodzicom udzielono informacji na temat uzależnienia, udzielono emocjonalnego wsparcia i skierowano do placówki specjalistycznej. W roku szkolnym 2013/2014 nie odnotowano zgłoszeń dotyczących e-uzależnień. W roku szkolnym 2014/2015 do punktu zgłosiła się matka z dzieckiem z problemem zbyt dużej ilości czasu spędzanego przez syna na grach komputerowych. Udzielono jej bezpośredniej pomocy i zaproponowano wizytę w Poradni. (dowód: akta kontroli str. 404-408)

W zidentyfikowanych w trakcie kontroli NIK dziesięciu przypadkach uczniów, u których ujawniono problem nadużywania Internetu, komputera i innych urządzeń multimedialnych, udzielano następującej pomocy i wsparcia:

²² Na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2015 r. poz. 2058, ze zm.) i art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2016 r. poz. 922) NIK wyłączyła jawność informacji w zakresie imienia i nazwiska inspektora. Wyłączenia tego dokonano w interesie osoby fizycznej.

²³ Działania adresowane do uczniów lub grupy uczniów, które są w stopniu wyższym niż przeciętny narażone na podejmowanie zachowań ryzykownych, tu: nadużywanie mediów elektronicznych. Działania te uwzględniają specyficzne problemy i potrzeby ucznia lub grupy uczniów.

- propozycje udziału w indywidualnej terapii psychologicznej w MZPPP (dwóch uczniów);
- systemowa terapia rodzin w MZPPP (jeden uczeń);
- wskazywanie specjalistycznych ośrodków terapii uzależnień, specjalistów psychiatrii (trzech uczniów);
- udzielanie bezpośredniej pomocy w formie rozmów indywidualnego treningu behawioralnego, wspierająco-motywujących, instruktażu (dwóch uczniów);
- ustalanie wspólnych oddziaływań we współpracy ze szkołą (jeden uczeń); (dowód: akta kontroli, str. 558-623)
- w dwóch sprawach, w których wydano orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, dzieci z uwagi na zdiagnozowane uzależnienie korzystały z terapii w specjalistycznych ośrodkach. (dowód: akta kontroli, str. 645-665)

Analiza szczegółowa spraw, w których zdiagnozowano problem nadużywania mediów elektronicznych oraz przypadków ujawnionych w Punkcie Interwencji Kryzysowej wykazała, że wszyscy rodzice objęci zostali psychoedukacją, instruktażem. Dwoje dzieci obejmowano treningiem behawioralnym w Poradni, po przeprowadzeniu testu przesiewowego i poszerzonego wywiadu. Dwoje dzieci po przeprowadzeniu testu przesiewowego i poszerzonego wywiadu objęto treningiem behawioralnym w Poradni, a jedno rodziną terapią psychologiczną. Dwóch kolejnych uczniów objęto indywidualną terapią psychologiczną. Diagnoza jednego z uczniów jest w toku, w jednym przypadku dziecku wydano orzeczenie o przebiegu nauczania indywidualnego, co wiąże się z monitorowaniem jego funkcjonowania. Trzy pozostałe osoby „przekierowano” do konkretnych placówek specjalistycznych, przy czym część kierowano do NZOZ Poradni Profilaktyki i Terapii Uzależnień MONAR, a część do Stowarzyszenia „Nadzieja Rodzinie” NZOZ. (dowód: akta kontroli, str. 467-471, 476-477, 558-623) Barbara Jamróz, Dyrektor MZPPP wyjaśniła: *zróżnicowane podejście do ucznia wykazującego symptomy zagrożenia uzależnieniem wynika z następujących czynników:*

- 1) *specjalistycznej oceny zagrożenia uzależnieniem, w tym: oceny stopnia kontroli zachowań ucznia w tym zakresie, czy zostały podejmowane dotąd środki zaradcze, jakie i jaka była ich skuteczność. W zależności od oceny stopnia zagrożenia – proponowane są adekwatne działania profilaktyczne bądź terapeutyczne. Jeśli uczeń wymaga, zdaniem specjalisty Poradni, konsultacji terapeuty uzależnień, kierowany jest do specjalistycznej placówki;*
- 2) *diagnoza zagrożenia uzależnieniem ucznia zawiera też kontekst rodzinny – czy rodzice mają świadomość problemu, jak reagują na zachowania dziecka (...) – w tym zakresie udzielana jest rodzicom porada psychoedukacyjna i instruktażowa;*
- 3) *objaw zagrożenia uzależnieniem rozpatrywany jest w kontekście całościowym, nie izolowanym, tzn. brany jest pod uwagę mechanizm powstawania uzależnienia oraz objawy zachowań niepożądanych w innym zakresie, system rodzinny itp. Działania specjalistów Poradni uwzględniają nie tylko objaw zagrożenia, ale wieloaspektowe przyczyny jego powstawania, dlatego podejmowane działania są zróżnicowane i nie mają jednego schematu;*
- 4) *działania specjalistów Poradni zależne są również od indywidualnych kompetencji i ich preferencji terapeutycznych (np. terapeuta behawioralny podejmuje inny sposób pracy z uczniem niż terapeuta psychodynamiczny, czy rodzinny). Środki są różne, odmienny sposób diagnozowania, ale cel wspólny, ukierunkowany na rozwiązanie zgłaszanego problemu. W związku z powyższym jedni uczniowie obejmowani są treningiem behawioralnym, inni indywidualną terapią psychologiczną, a innym proponowane są placówki specjalistyczne zajmujące się uzależnieniami. (dowód: akta kontroli, str. 637)*

O skierowaniu dzieci na konsultację i ewentualną terapię decyduje każdy specjalista. Barbara Jamróz, Dyrektor MZPPP wyjaśniła: *zalecając ww. ośrodki uwzględniamy także możliwości i potrzeby dzieci i ich rodziców dotyczące np. czasu pracy, nauki, możliwości dojazdu. W przypadku dzieci młodszych częściej proponujemy poradnię przy Stowarzyszeniu „Nadzieja Rodzinie”, (...) rodzice i dzieci mogą również uczestniczyć w terapii rodzinnej.(...) Rodzice dzieci starszych (najczęściej gimnazjalistów) otrzymują*

propozycję skorzystania z pomocy Poradni Profilaktyki i Terapii Uzależnień „Monar”. W naszej ocenie gimnazjaliści jako osoby będące w trudnym wieku dojrzewania, przejawiają większą podatność na trwałe uzależnienia. W związku z tym częściej stwierdzamy potrzebę wyspecjalizowanej pomocy terapeutycznej – w zakresie uzależnień. Wiedzę na temat działalności ww. placówek, jej specjalistów czerpiemy z ogólnodostępnej oferty oraz w równej mierze z doświadczeń dotychczasowej współpracy.

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

**Ocena
cząstkowa**

MZPPP udzielał bezpośredniego wsparcia psychologiczno-pedagogicznego zarówno w ramach dyżurów w Punkcie Interwencji Kryzysowej, jak i w sytuacji zgłoszenia się rodzica z dzieckiem, u którego zdiagnozowano problem nadmiernego korzystania z komputera i Internetu. Wszystkich rodziców obejmowano psychoedukacją i instruktażem. Zakres dalszej pomocy był zróżnicowany: od treningu behawioralnego w Poradni lub terapię psychologiczną, po przekierowanie do placówek specjalistycznych. Działania specjalistów Poradni były zróżnicowane, w tym także zależne od indywidualnych kompetencji i preferencji terapeutycznych.

IV. Wnioski

Wniosek
pokontrolny

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli²⁴, wnioskuje o zapewnienie możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych przez pracowników obejmujących pomocą psychologiczno-pedagogiczną uczniów w zakresie e-uzależnień, w szczególności w sytuacji sygnalizowania przez nich takich potrzeb.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Kielcach.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania
uwag
i wykonania
wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Kielce, dnia   marca 2016 r.

Kontroler:
Marzena Baradziej
starszy inspektor kp.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Kielcach
Dyrektor
Grzegorz Walendzik

²⁴ Dz. U. z 2015 r. poz. 1096.

